

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
дисципліни
“ПЕДАГОГІКА СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ”
(для бакалаврів)

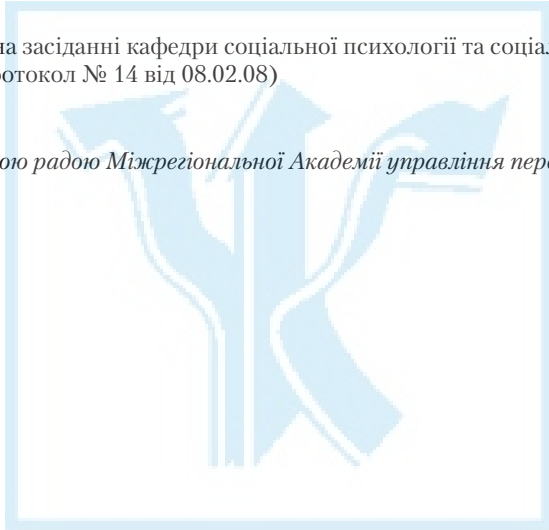
МАУП

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2009

Підготовлено викладачем кафедри соціальної психології та соціальної педагогіки *В. В. Палій*

Затверджено на засіданні кафедри соціальної психології та соціальної педагогіки (протокол № 14 від 08.02.08)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

МАУП

Палій В. В. Навчальна програма дисципліни “Педагогіка сімейного виховання” (для бакалаврів). — К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2009. — 16 с.

Навчальна програма містить пояснювальну записку, тематичний план, зміст дисципліни “Педагогіка сімейного виховання”, теми контрольних робіт, питання для самоконтролю, а також список літератури.

© Міжрегіональна Академія
управління персоналом (МАУП), 2009
© ДП «Видавничий дім «Персонал», 2009

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

“Педагогіка сімейного виховання” входить до блоку педагогічних дисциплін, базується на принципах інтеграції і міждисциплінарної взаємодії різних галузей знання, що розкривають суть соціалізації, соціального виховання, соціальної допомоги і підтримки, відповідає вимогам державного стандарту.

Ця дисципліна взаємозв'язана з такими курсами, як “Вступ до педагогічної діяльності”, “Теоретична педагогіка”, “Практична педагогіка”, “Соціальна психологія”.

Мета:

- засвоєння теоретичних основ педагогіки сімейного виховання як інтегрованої галузі знання, формування наукових знань теорії і практики соціального виховання і соціальної підтримки.

Завдання дисципліни:

- актуалізація знань у галузі соціології, психології і педагогіки з проблем соціалізації і виховання;
- розвиток уміння бачити і з'ясувати проблеми, що виникають у сфері соціального виховання;
- навчання стратегії і тактики соціальної допомоги і підтримки людей, що опинилися у скрутній життєвій ситуації.

Дисципліна орієнтує на наступні види професійної діяльності: соціально-педагогічну, навчально-виховну, науково-методичну і організаційно-управлінську.

Вимоги до рівня освоєння змісту дисципліни.

Студент повинен

знати:

- теоретичні основи педагогіки сімейного виховання як науки і як практичної діяльності;
- різні технології соціальної допомоги і підтримки;
- особливості соціалізації, соціального виховання, соціально-педагогічної роботи з різними категоріями;

уміти:

- застосовувати конкретні технології соціально-педагогічної діяльності;
- проектувати і проводити роботу із соціальної профілактики в процесі навчання і виховання;

володіти навиками:

- здійснення діагностики соціальної ситуації, в якій перебуває людина;
- аналізу життєвих і освітніх ситуацій розвитку людини, що потребує соціально-педагогічної підтримки і супроводу;
- складання індивідуальної програми соціально-педагогічної діяльності.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
дисципліни
“ПЕДАГОГІКА СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ”

№ пор.	Назва змістового модуля і теми
1	Змістовий модуль I. Теоретичні основи педагогіки сімейного виховання
1	Історія педагогіки сімейного виховання
2	Дитина – суб’єкт соціальної турботи, соціального захисту, соціального розвитку
3	Соціально-педагогічна діяльність, сім’я як інститут соціалізації та соціального виховання
4	Державні і суспільні установи соціального захисту дитинства
5	Змістовий модуль II. Прикладні аспекти педагогіки сімейного виховання
5	Соціальний педагог і його професійна діяльність
6	Соціально-педагогічна діяльність з дітьми, які залишилися без опіки батьків
7	Соціальний педагог у системі освіти
8	Соціальний педагог у системі реабілітаційної служби для дітей і підлітків
9	Технології та методи професійної діяльності соціального педагога
Разом годин: 81	

ЗМІСТ
дисципліни
“ПЕДАГОГІКА СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ”

Змістовий модуль I. Теоретичні основи педагогіки сімейного виховання

Тема 1. Історія педагогіки сімейного виховання

Філософські, етнографічні, історико-культурні, соціологічні, медико-психологічні витoki педагогіки сімейного виховання і основні етапи її становлення. Еволюція питання про виховні сили суспільства (А. Дистервег, П. Наторп, К. Д. Ушинский, С. Т. Шацький та ін.). Співвідношення процесів соціального виховання і процесів милосердя, піклування, добродійності, соціальної роботи на різних етапах становлення соціальної педагогіки в Україні і за кордоном.

Місце педагогіки сімейного виховання в загальній системі людознавства.

Роль процесів диференціації та інтеграції в розвитку педагогіки сімейного виховання як науки. Сучасні підходи до визначення предмета педагогіки сімейного виховання. Понятійний апарат педагогіки сімейного виховання (соціальна робота, соціальне виховання, соціальне середовище, соціалізація, соціальна адаптація та ін.). Зв'язок педагогіки сімейного виховання з соціологією, культурологією, психологією, медициною, правом, педагогікою. Наукові підходи, логіка і методи дослідження соціально-педагогічних явищ. Прикладні завдання соціальної педагогіки.

Педагогіка сімейного виховання як галузь педагогіки, що досліджує соціальне виховання як процес, який забезпечує соціалізацію людини (дитини). Людина як суб'єкт соціалізації і соціального виховання. Мега-, макро-, мезо-, мікрочинники, що впливають на процеси соціалізації і соціальне виховання людини. Місце та роль стихійних і цілеспрямованих процесів у соціалізації людини на різних етапах життєвого шляху.

Література [1–6]

Тема 2. Дитина – суб'єкт соціальної турботи, соціального захисту, соціального розвитку

Поняття “дитинство” в педагогіці сімейного виховання. Соціальна турбота і соціальний захист у системі соціальної підтримки. Дитина – суб'єкт соціальної турботи. Поняття соціальної турботи, його зміст (матеріальна, фізична турбота, турбота про психічне здоров'я дитини, про духовний розвиток). Дитина – суб'єкт соціального захисту. Характеристика основних прав дитини. Юридичні і педагогічні механізми забезпечення прав дитини. Форми юридичного і педагогічного захисту прав дитини. Дитина – суб'єкт соціального розвитку. Поняття соціального розвитку як внутрішньої захищеності, що забезпечує активне входження в систему соціальних відносин, як здатність до надання допомоги і вирішення власних соціальних проблем. Десоціалізація як проблемний спосіб соціалізації, наслідок соціальної кризи, порушення соціальних відносин. Дитина і маргінальні спільноти, тоталітарні секти, кримінальні об'єднання. Форми соціальної патології. Дитяча бездоглядність, безпритульність, волоцюство; токсикоманія, наркоманія, злочинність як явища соціальної патології дитинства. Місце соціального виховання і соціальної підтримки в осмисленні і подоланні соціальних патологій. Можливості соціального педагога у вирішенні соціальних проблем дитини.

Література [1–6]

Тема 3. Соціально-педагогічна діяльність, сім'я як інститут соціалізації та соціального виховання

Ціннісна основа соціально-педагогічної діяльності. Мета, зміст, функціональний склад і процес здійснення соціально-педагогічної діяльності. Посередництво і супровід у системі соціально-педагогічної діяльності. Соціальний і педагогічний механізми процесу супроводу. Профілактичні, адаптаційні, коректувальні, реабілітаційні ситуації в системі соціально-педагогічної діяльності. Проблеми і особливості сучасної сім'ї і її соціалізуючі функції. Сімейне виховання і домівка. Сучасні типи сімей і сімейного виховання. Сім'я – сфера соціальних проблем дітей. Види соціального статусу дитини в сім'ї. Соціальне сирітство як явище, яке характеризується розривом стосунків із сім'єю. Форми соціального захисту дітей, що залишилися без опіки батьків. Робота соціального педагога з сім'єю. Соціально-педагогічні форми підтримки різних типів сімей. Соціально-педагогічні

технології, орієнтовані на подолання деструктивних взаємин і оздоровлення ситуації соціального розвитку дитини в сім'ї.

Література [1–6]

Тема 4. Державні і суспільні установи соціального захисту дитинства

Співвідношення державних і суспільних установ у системі соціального захисту дитинства. Цільове призначення і характеристика життєдіяльності окремих установ. Соціальне виховання в установах тимчасового і постійного перебування дитини. Можливі варіанти маршрутів супроводу дитини. Профілактичний, адаптаційний, коректувальний, реабілітаційний потенціал установ соціального захисту дитинства. Характеристика товариських взаємин. Діяльнісна основа їх виникнення, обумовленість суспільними інтересами. Функції товариських взаємин (взаємодія, взаємодопомога у значущій, суспільно корисній діяльності). Дружба і товариськість. Спрацьованість – ефект взаємодії у спільній діяльності. Ознаки спрацьованості: максимальна продуктивність при мінімальних емоційно-енергетичних витратах. Психологічна сумісність, її прояви (за М. М. Обозовим). Види (рівні) психологічної сумісності: психофізична; соціально-психологічна. Типи поведінки людей при виконанні спільної діяльності.

Фактори групової згуртованості: емоційний аспект (Фестінгер, Картрайт), когнітивно-оцінні аспекти (Ньюкомб, Хайдер); інтерактивні фактори (М. Дойч); комунікативні фактори (К. Левін). Теорія групової “синталії” Р. Кеттела. Модель групової продуктивності Б. Колінза. Стратометрична концепція групової згуртованості А. В. Петровського.

Література [1–6]

Змістовий модуль II. Прикладні аспекти педагогіки сімейного виховання

Тема 5. Соціальний педагог і його професійна діяльність

Вичення сфер діяльності соціального педагога і визначення професійно-етичного кодексу соціального педагога.

Професійний портрет фахівця з соціальної педагогіки і особливості його професійної діяльності.

Професійно-етичний кодекс соціального педагога (призначення, принципи, професійна придатність, особисті якості).

На основі аналізу соціально-педагогічної літератури визначити загальні (базові) характеристики соціального педагога.

Професійна підготовка (знання, уміння, навички).

Особисті якості, необхідні для цієї професії.

Функції і соціальні ролі, властиві соціальному педагогу.

У творчих мікрогрупах скласти “Зведення етичних законів соціального педагога” і визначити складові успіху його діяльності.

Література [1–6]

Тема 6. Соціально-педагогічна діяльність з дітьми, які залишилися без опіки батьків

Вивчення і аналіз основних документів, що захищають права дитини, визначення основних напрямів діяльності соціального педагога з дітьми, які залишилися без опіки батьків.

“Конвенція про права дитини” і “Сімейний кодекс України” – засадничі правові документи щодо захисту прав дитини.

Форми соціального захисту дітей, які залишилися без опіки батьків: усиновлення, опіка, опікування, приймальна сім'я, патронатна сім'я.

Особливості роботи соціального педагога в державних установах соціального захисту дитинства (дитячий будинок, школа-інтернат, соціальний притулок).

Література [1–6]

Тема 7. Соціальний педагог у системі освіти

Вивчення і аналіз особливостей роботи соціального педагога в різних типах освітніх установ.

Школа як відкрита соціально-педагогічна система.

Соціальні завдання школи в сучасних умовах.

Методика роботи соціального педагога в установах додаткової освіти. Діяльність соціального педагога в установах інтернатного типу.

Література [1–6]

Тема 8. Соціальний педагог у системі реабілітаційної служби для дітей і підлітків

Розгляд особливостей роботи установ соціальної профілактики і реабілітації дітей і підлітків.

Принципи побудови і структура служби допомоги дітям і підліткам.

Профілактика соціальних відхилень і технології соціальної реабілітації і корекції.

Модель і механізм функціонування реабілітаційної служби.

Види і способи реабілітації дітей і підлітків.

Література [1–6]

Тема 9. Технології та методи професійної діяльності соціального педагога

Ознайомлення і вивчення різних технологій роботи соціального педагога з врахуванням особливостей роботи і категорій дітей.

Характеристика соціально-педагогічних технологій: визначення, сутність, основні завдання.

Діагностичні технології в роботі соціального педагога.

Соціально-психологічні технології в роботі соціального педагога.

Технології роботи з сім'єю.

Література [1–6]

ТЕМИ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

1. Подружня сумісність як чинник сімейної стабільності.
2. Проблема оптимального стилю сімейного виховання.
3. Вторинна негативна адаптація до сімейного життя та умови її подолання.
4. Підкріплення, його роль у становленні особистості дитини. Умови ефективного заохочення дітей батьками.
5. Етапи життєдіяльності сім'ї; їх стисла характеристика.
6. Характеристика типів неадекватного батьківського ставлення.
7. Роль батьківської сім'ї в підготовці підростаючого покоління до сімейного життя.
8. Мотивація шлюбно-сімейних стосунків та її особливості.
9. Стили сімейного виховання та їх характеристика.
10. Особливості психокорекції стосунків батьків з дітьми дошкільного віку.

11. Можливості психокорекції стосунків батьків з підлітками.
12. Ціннісна підстава соціально-педагогічної діяльності.
13. Співвідношення державних і суспільних установ у системі соціального захисту дитинства.
14. Цільове призначення і характеристика життєдіяльності окремих установ.
15. Філософські, етнографічні, історико-культурні, соціологічні, медико-психологічні витоки педагогіки сімейного виховання і основні етапи її становлення.
16. Співвідношення процесів соціального виховання і процесів милосердя, піклування, добродійності, соціальної роботи на різних етапах становлення соціальної педагогіки в Україні і за кордоном.
17. Характеристика товариських взаємин. Діяльнісна основа їх виникнення, обумовленість суспільними інтересами.
18. Соціальне виховання в установах тимчасового і постійного перебування дитини.
19. Соціальне сирітство як явище, що характеризується розривом стосунків із сім'єю.
20. Поняття соціального розвитку як внутрішньої захищеності, що забезпечує активне входження в систему соціальних відносин, як здібності до надання допомоги і до вирішення власних соціальних проблем.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Психологічна сутність сім'ї як малої соціальної групи.
2. Відмінності сім'ї від інших малих соціальних груп.
3. Функції сім'ї, їх характеристика.
4. Типологія сім'ї.
5. Психологічна структура сім'ї.
6. Етапи життєдіяльності сім'ї; їх стисла характеристика.
7. Психологічні проблеми кожної фази сімейного життя; їх стисла характеристика.
8. Основні тенденції розвитку сучасної сім'ї.
9. Шлюб і сім'я. Психологічні умови стабільного шлюбу.
10. Мотивація шлюбно-сімейних стосунків та її особливості.
11. Особливості сімейного спілкування як чинник стабільності шлюбу і сім'ї.

12. Подружня сумісність як чинник сімейної стабільності.
13. Особливості подружньої адаптації до сімейного життя.
14. Вторинна негативна адаптація до сімейного життя та умови її подолання.
15. Готовність до шлюбу як чинник його стабільності.
16. Складові готовності особистості до сімейного життя; їх стисла характеристика.
17. Психологічні проблеми підготовки молоді до сімейного життя.
18. Особливості психологічного клімату сім'ї.
19. Подружнє спілкування і його вплив на стабільність сім'ї.
20. Психологічне здоров'я сім'ї.
21. Умови підтримки і розвитку психологічного здоров'я сім'ї.
22. Рівні подружньої сумісності.
23. Фактори стабільності сім'ї.
24. Вплив сім'ї на формування особистості дитини.
25. Механізми сімейної соціалізації.
26. Підкріплення і його роль у становленні особистості дитини. Умови ефективного заохочення дітей батьками.
27. Стилі сімейного виховання та їх характеристика.
28. Тип контролю і дисципліни в сім'ї та їх роль у вихованні дитини.
29. Проблема оптимального стилю сімейного виховання.
30. Домінуюча гіперпротекція стисла її характеристика.
31. Сприяюча гіперпротекція стисла її характеристика.
32. Гіпопротекція як стиль сімейного виховання,
33. Характеристика типів неадекватного батьківського ставлення.
34. Типові помилки сімейного виховання.
35. Причини неадекватного ставлення батьків до дитини.
36. Психологічні умови оптимізації стосунків батьків з дітьми.
37. Вплив сім'ї на формування батьківських настанов підростаючого покоління
38. Фактори оптимізації сімейного спілкування.
39. Роль батьківської сім'ї в підготовці підростаючого покоління до сімейного життя.
40. Загальна характеристика методів вивчення сім'ї.
41. Методи психодіагностики сімейних стосунків та їх характеристика.
42. Особливості психодіагностики сім'ї на основі індивідуального підходу.

43. Особливості діагностики сім'ї на основі системного підходу.
44. Діагностика психологічних особливостей подружніх стосунків.
45. Методи вивчення стилів сімейного виховання.
46. Діагностика особливостей психологічного клімату сім'ї.
47. Можливості визначення рівня готовності особистості до сімейного життя.
48. Цілі та завдання психологічної допомоги сім'ї.
49. Відмітні риси психологічного консультування і психотерапії.
50. Види психологічного консультування сім'ї.
51. Принципи психологічного консультування сім'ї.
52. Методи і прийоми психологічного консультування сім'ї.
53. Особливості психокорекції подружніх відносин.
54. Особливості психокорекції стосунків батьків з дітьми дошкільного віку.
55. Психокорекція стосунків батьків з дітьми шкільного віку.
56. Можливості психокорекції стосунків батьків з підлітками.
57. Механізми психокорекції сімейних відносин.
58. Принципи сімейної психотерапії.
59. Стадії сімейної психотерапії.
60. Суть спільної сімейної психотерапії.

ПІДГОТОВКА ДО ІСПИТУ

Екзаменаційний білет має два питання: перше — теоретичне, друге — аналіз запропонованої ситуації з відповідями на питання.

1. Теоретичні питання

1. Педагогіка сімейного виховання: предмет, завдання, основні категорії. Сучасні підходи до визначення предмета педагогіки сімейного виховання.
2. Соціальний педагог: професія і особа. Функції і роль соціального педагога.
3. Сутність професійної діяльності соціального педагога. Соціально-педагогічна діяльність: цілі, завдання, суб'єкти і об'єкти соціально-педагогічної діяльності. Методи роботи соціального педагога.
4. Соціалізація як соціально-педагогічне явище. Сутність поняття "соціалізація". Чинники соціалізації.

5. Основні етапи становлення і розвитку педагогіки сімейного виховання. Ідеї добродійності і милосердя як основа становлення української педагогіки сімейного виховання.
6. Поняття “дитинство” в педагогіці сімейного виховання. Дитина як суб’єкт соціальної турботи, соціального захисту і соціального розвитку.
7. “Конвенція про права дитини” і “Сімейний кодекс України” – правові документи щодо захисту дитинства.
8. Соціальне сирітство: характеристика і шляхи вирішення проблеми.
9. Соціальна патологія дитинства: волоцюгство, бездоглядність, безпритульність, дитячий алкоголізм і наркоманія, проституція і злочини, суїцид дітей.
10. Форми соціального захисту дітей, які залишилися без опіки батьків (усиновлення, опіка, опікування, приймальна сім’я, патронатна сім’я).
11. Дитина в сім’ї: права дитини і обов’язки батьків.
12. Робота соціального педагога з різними категоріями сімей. Діяльність соціального педагога в установах інтернатного типу (дитячий будинок, школа-інтернат, соціальний притулок).
13. Технологія посередництва в системі соціально-педагогічної діяльності.
14. Школа як відкрита соціально-педагогічна система. Соціальні завдання школи в сучасних умовах.
15. Установи соціального захисту і реабілітації дитинства: їх цілі і призначення.
16. Характеристика соціально-педагогічних технологій: суть і завдання. Діагностичні технології в роботі соціального педагога.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. *Василькова Ю. В.* Соціальна педагогіка: Учеб. для студ. пед.вузов и коледжей. — М., 2000.
2. *Василькова Ю. В.* Методика и опыт работы социального педагога: Учеб. пособие для вузов. — М.: Академия, 2001.
3. *Лодкина Т. В.* Соціальна педагогіка. Защита семьи и детства: Учеб. пособие. — М.: Академия, 2003.

4. *Мудрик А. В.* Социальная педагогика: Учеб. пособие для вузов. — М.: Академия, 2000.
5. *Социальная педагогика: Курс лекций / Под общей ред. М. А. Галагузовой.* — М.: ВЛАДОС, 2000
6. *Шептенко П. А.* Методика и технология работы социального педагога: Учеб. пособие для вузов. — М.: Академия, 2001.

Додаткова

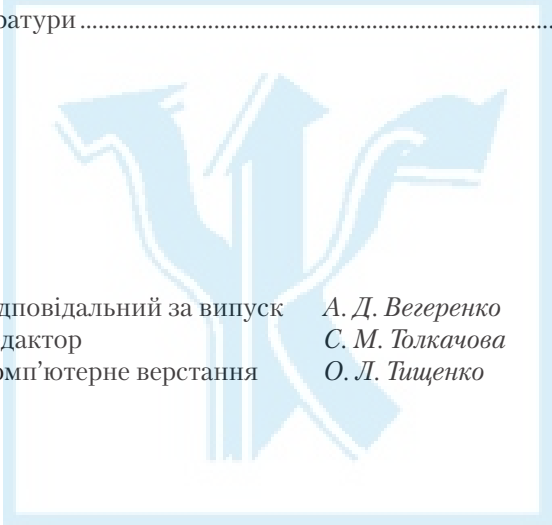
1. *Андреева И. Н.* Антология по истории и теории социальной педагогике. — М.: Академия, 2000.
2. *Варьвдин В. А.* Управление системой социальной защиты детства: Учеб. пособие для вузов. — М.: Педагог. о-во России, 2004.
3. *Галагузова Ю. Н.* Социальная педагогика: Практика глазами преподавателей и студентов. — М.: Владос, 2003.
4. *Методика и технологии работы социального педагога: Учеб. пособие для вузов / Б. Н. Алмазов, М. А. Беляева и др.; Под ред. М. А. Галагузовой.* — М.: Академия, 2002.
5. *Мудрик А. В.* Социализация человека: Учеб. пособие для вузов. — М.: Академия, 2004.
6. *Никитина Н. И., Глухова М. Ф.* Методика и технология работы социального педагога. — М.: ВЛАДОС, 2005.
7. *Овчарова Р. В.* Справочная книга социального педагога. — М.: ТЦ Сфера, 2001.
8. *Олиференко Л. Я.* Социально-педагогическая поддержка детей группы риска: Учеб. пособие для вузов. — М.: Академия, 2002.
9. *Рыбинский Е. М.* Управления системой социальной защиты детей: Социально-правовые проблемы: Учеб. пособие для вузов. — М.: Академия, 2004.
10. *Словарь-справочник по социальной педагогике и социальной работе / Автор-сост. М. В. Звяглова.* — В. Новгород, 2003.
11. *Шакурова М. В.* Методика и технология работы социального педагога: Учеб. пособие для вузов. — М.: Академия, 2004.
12. *Николаенко В. М.* Психология и педагогика / В. М. Николаенко, Г. М. Залесов, Т. В. Андрюшина. — Новосибирск: НГАЭиУ, 1998.
13. *Семиченко В. А.* Психологія та педагогіка сімейного спілкування: Навч. посіб. / В. А. Семиченко, В. С. Заслуженюк. — К.: Веселка, 1998.
14. *Педагогика: Учеб. пособие для студентов пед. ин-тов / Под ред. Ю. К. Бабанского.* — М.: Просвещение, 1983.

15. *Ильчиков М. З.* Социология воспитания / М. З. Ильчиков, Б. А. Смирнов. – М., 1996.
16. *Реан А. А.* Социальная педагогическая психология/ А. А. Реан, Я. Л. Коломинский. – СПб.: Питер, 1999.
17. *Лихачев Б. Т.* Педагогика: Курс лекций. – 4-е изд., перераб. и доп.– М.: Юрайт, 2000.
18. *Бондарчук Е. И.* Основы психологии и педагогики: Курс лекций / Е. И. Бондарчук, Л. И. Бондарчук. – 2-е изд., перераб. и доп. – К.: МАУП, 2001.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	3
Тематичний план дисципліни “Педагогіка сімейного виховання”	4
Зміст дисципліни “Педагогіка сімейного виховання”	5
Теми контрольних робіт	9
Питання для самоконтролю	10
Підготовка до іспиту	12
Список літератури.....	13

Відповідальний за випуск *А. Д. Вегеренко*
Редактор *С. М. Толкачова*
Комп'ютерне верстання *О. Л. Тищенко*

Зам. № ВКЦ-3754

Підп. до друку 04.02.09. Формат 60×84/16. Папір офсетний.
Друк ротатійний трафаретний.

Ум. друк. арк. 0,93. Обл.-вид. арк. 0,76 Наклад 30 пр.

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)

03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП

ДП «Видавничий дім «Персонал»

03039 Київ-39, просп. Червонозоряний, 119, літ. XX

*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи ДК № 3262 від 26.08.2008*